

Полтавська державна аграрна академія

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ І
УПРАВЛІНСЬКИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ, ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ,
ПРОВАЙДИНГУ ЕКОІННОВАЦІЙ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В АГРАРНІЙ
І СУМІЖНИХ СФЕРАХ

Колективна монографія

За редакцією Ю. Самойлик, д.е.н., професора

Полтава – 2021

УДК 338.439.5: 339.9 : 005.44

Рецензенти:

Ю.І. Данько, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Сумського національного аграрного університету

О.О. Томілін, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавської державної аграрної академії

Д.В. Шиян, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та організації бізнесу Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Полтавської державної аграрної академії (протокол № 22 від 18.05.2021 р.)

Н 34 Наукове забезпечення соціально-економічних і управлінських засад розвитку, правового регулювання, провайдингу екоінновацій та енергоефективних технологій в умовах глобалізації в аграрній і суміжних сферах: колективна монографія; за редакцією Ю.В. Самойлик. Полтава : ФОП Петренко І.М., 2021. 243 с.

ISBN 978-617-7669-99-8

У колективній монографії викладено результати досліджень науковців та практиків на основі міжсекторального підходу щодо соціально-економічних і управлінських аспектів розвитку, правового регулювання, провайдингу екоінновацій та енергоефективних технологій в умовах глобалізації в аграрній і суміжних сферах. Висвітлено питання розвитку соціально-економічних систем та міжнародних економічних відносин під впливом глобалізації та глокалізації та пандемії COVID-19. Розглянуто підходи щодо управління, стратегії, правового регулювання та потенціалу соціально-економічного розвитку аграрної сфери, а також напрями формування конкурентних переваг суб'єктів господарювання в умовах глобалізації, конкурентні позиції підприємства та фактори впливу на них, напрями забезпечення продовольчої безпеки на основі провайдингу екоінновацій. Приділено увагу особливостям використання енергоефективних технологій в аграрній та суміжних сферах і забезпечення енергонезалежності сільських територій, а також перспективи розвитку освітнього простору в системі соціально-економічних відносин під впливом глобалізації

Колективна монографія є частиною науково-дослідних тем Полтавської державної аграрної академії:

«Розробити теоретико-методологічні, науково-методичні і практичні засади ринкового розвитку, прогнозування, макроекономічного планування і державного регулювання в системі управління в економічній, підприємницькій і соціально-економічній діяльності на рівні галузі сільського господарства та сільських територій» (0117U003096).

«Розробити теоретико-методологічні, науково-методологічні і практичні засади розвитку виробничо-господарської, фінансово-економічної і соціальної діяльності та процесів ресурсо-енергозбереження і управління (менеджменту) підприємств з виробництва і переробки аграрної продукції в умовах ринку сільськогосподарських і переробних підприємств АПК» (0117U003097).

«Формування стратегії еко-інноваційного розвитку виробництва органічної продукції як складової економічної та продовольчої безпеки України» (0119U103942).

«Концепція розвитку енергоефективних і енергонезалежних сільських територій задля зміцнення конкурентоспроможності національної економіки» Полтавської державної аграрної академії» (номер державної реєстрації 0119U100028).

Розраховано на науковців, викладачів, керівників і спеціалістів органів державного управління, фахівців агроформувань, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться питаннями наукового забезпечення соціально-економічних і управлінських засад розвитку, правового регулювання, провайдингу екоінновацій та енергоефективних технологій в умовах глобалізації в аграрній і суміжних сферах.

УДК 338.439.5: 339.9 : 005.44

Автори вміщених матеріалів висловлюють власну думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори.

ISBN 978-617-7669-99-8

© Колектив авторів, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
РОЗДІЛ 1 РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОКАЛІЗАЦІЇ ТА ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	10
1.1. Тенденції соціально-економічних процесів в умовах глобалізації та глокалізації <i>Чип Л.О., Кононенко Ж.А,</i> <i>Полтавська державна аграрна академія.....</i>	10
1.2. Глобальна діджиталізація: переваги, загрози та роль людини в епоху штучного інтелекту <i>Шкурупій О.В., Дейнека Т.А.,</i> <i>Полтавська державна аграрна академія</i> <i>Туль С.І.,</i> <i>ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»..</i>	23
1.3. Шляхи виходу із кризи в умовах глобальних карантинних обмежень у вітчизняній туристичній сфері <i>Громоздова Л. В., Ілляшенко І. О.,</i> <i>Богославець О. Г., Бойко Н. О., Маляревський В. М.,</i> <i>Київський національний економічний університет імені Вадима</i> <i>Гетьмана.....</i>	34
1.4. Проблеми та перспективи розвитку агротуризму в Україні <i>Демиденко Л. М.,</i> <i>Полтавська державна аграрна академія.....</i>	54
РОЗДІЛ 2 УПРАВЛІННЯ, СТРАТЕГІЯ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ.....	66
2.1. Зростання ролі держави у формуванні продовольчої безпеки <i>Лозинська Т. М.,</i> <i>Олексієнко О. В.,</i> <i>Полтавська державна аграрна академія.....</i>	66
2.2. Розвиток стратегічного потенціалу підприємств аграрної сфери в сучасних умовах <i>Шило Р.А.,</i> <i>Полтавська державна аграрна академія.....</i>	79

РОЗДІЛ 1

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОКАЛІЗАЦІЇ ТА ПАНДЕМІЇ COVID-19

1.1. Тенденції соціально-економічних процесів в умовах глобалізації та глокалізації.

*Чин Л.О., Кононенко Ж.А.,
Полтавська державна аграрна академія*

Аналіз розвитку соціально-орієнтованих моделей економіки передбачає визначення соціально-економічних стратегій та засобів їх досягнення. Цей аналіз має ряд специфічних ознак в умовах глобальних та глокальних процесів. Значення має розгляд базових рис соціально-економічних систем, що утворюють певне співвідношення розподільчих принципів функціонування економіки в умовах світових та локальних тенденцій розвитку.

Як зазначає економіст А. Габарта, що в науковій літературі існує безліч визначень терміну, але більшість єдині в думці, що соціально-економічна модель – це сукупність взаємозалежних елементів, що описує за допомогою безлічі економічних показників господарську структуру країни. Основними складовими цього механізму є рівень свободи підприємництва, співвідношення форм власності, відносин між працею та капіталом, ступінь економічної свободи економічних агентів, джерела фінансування інвестицій, ступінь розвитку людських ресурсів, соціальна структура суспільства, роль та місце інновацій в економічній системі, а також роль формальних та неформальних правил в економіці [3]. Сучасний світ стрімко змінюється: відбуваються як трансформації певних соціально-економічних явищ та процесів такі докорінні зміни або навіть відмирання,

виключення одних закономірностей та теорій та поява інших, нових, які раніше не визначалися та моделювання таких змін. Соціально-економічна система має багатовимірний характер, де всі елементи співвідносяться та органічно поєднуються один з одним та не існують поза межами даної єдності. В переважній більшості країн з ринковою економікою визначається ліберальний тип економічної системи з соціальною орієнтацією, але ступінь регулювання національного господарства дещо неоднорідний в кожній країні, це відображається на соціальних складових, відтак інтеграційні процеси світового господарства відбувались і продовжуються з різних вихідних позицій кожної країни на світовій арені та мають свої характерні прояви як в глобалізаційних процесах так і на фоні деяких деглобалізаційних проявів, тобто глокалізаційних.

Глобалізація – процес світової, економічної, політичної, культурної, релігійної інтеграції та уніфікації [19]. Оскільки людське суспільство розвиваючись та еволюціонуючи застосовує різні економічні системи, то вони мають свої характерні ознаки та відмінності, а також супроводжуються різними підходами до вирішення головних економічних та соціальних викликів. Крушійні зміни в умовах глобалізації визначаються не тільки впливом транснаціональних компаній та транснаціональних банків на економічні параметри, але й на соціальні, на глобальні зміни клімату, потужне освоєння космосу не тільки для наукових цілей, але й воєнно-політичних, для туризму, для вирощування космічного продовольства, зйомок художніх фільмів в космосі, інформаційно-технологічні прориви розширюють експансію штучного інтелекту, нівелюються кордони не тільки економічні та географічні, але змінюється парадигма ментальних, світоглядних цінностей та відбувається капіталізація інтелектуального потенціалу. Вчений У.Бек дає визначення глобалізації як «процесів, в яких національні країни та їх суверенітет влітаються в павутину транснаціональних акторів і підпорядковуються їх владним можливостям, їх орієнтації та ідентичності» [7]. Україна

розпочинала свої інтеграційні процеси від командно-адміністративної економіки та проходить шлях трансформаційних змін і дотепер, і це дещо створює певні труднощі, так як є проблеми з підприємницькою свободою, прослідковується надмірна монополізація, надмірна кількість чиновників та правоохоронних структур, соціальне розшарування, та недостатній розвиток освітнього, наукового секторів та сфери охорони здоров'я. У 2000 році МВФ ідентифікував чотири базові аспекти глобалізації: торгівлю й фінансові транзакції, рух капіталу та інвестицій, міграцію людей та розповсюдження знань [25]. На сьогодні, можна сказати, що світове господарство стало відкритою господарською системою під дією транснаціональних компаній та транснаціональних банків внаслідок інтернаціоналізації економіки, що проявляється в поглинанні та розширенні міжнародної економічної взаємодії. Ще класик К.Маркс використав термін «глобалізація» як «інтенсивна міжнародна торгівля» з виходом Японії та Каліфорнії на світовий ринок і деяка лібералізація продовжувалась в 1920-ті роки, але за умови панування світового пролетаріату [2], що не справдилося і вже в 1930-ті роки всі розвинуті країни перейшли до політики жорсткого протекціонізму, що вплинуло на міжнародну торгівлю. Це дає підстави говорити, що хвиля глобальних процесів перейшла в стан глокалізації, тобто процесу адаптації та пристосування від універсального до локального. З 1980-тих років ці дві тенденції закріплюються та співіснують поряд. Вважається, що завдяки американському вченому економісту Т.Левітту термін «глобалізація» твердо закріпився в економічному світі. Надрукована Т.Левіттом стаття «Глобалізація ринків» в 1983 році трактує, що наприкінці XX ст. Ринки досягли наймасштабніших розмірів, що дало змогу учасникам економічного процесу досягати найбільшого зиску в умовах такої нової реальності шляхом значної економії на всіх стадіях виробництва, розподілу та управління, маркетингу [13]. Високі імпорتنі мита почали усуватися в рамках ГАТТ – генерального співробітництва по тарифам та

торгівлі між основними капіталістичними країнами після Другої світової війни в 1947 році, але функції цієї організації були передані в 1990-их роках WTO (COT) – світовій організації торгівлі, куди Україна ввійшла в 1995 році наряду з 153-ма іншими країнами. На WTO припадає 98% світової торгівлі, що дало можливість Україні формувати якісно нові параметри світової торгівлі, розробку системи правових норм після командно-адміністративної економіки планування та надмірної милітаризації до ринкового типу з можливістю конкурентного середовища, орієнтацією на базові принципи попиту та пропозиції та можливістю більш справедливих соціальних стандартів. WTO (COT) зазначає, що за останні десятиріччя об'єми світової торгівлі нарощувалися стрімко, її розміри виросли в 20 разів, але виробництво лише у 6 разів, що демонструє нерівність виробничих потужностей певних країн в умовах глобалізації, експорт зріс в 4 рази [4].

Для України частка експорту в ВВП становить до 50 %, до 2014 року обсяги українського експорту були на рівні 17 млрд. доларів США на рік, загальний обсяг експорту з ЄС у період з 2014 до 2020-го року скоротився на 14 млрд. доларів США. Частка ЄС в українському експорті зросла з 26,5% до 42% за останні роки [9].

Британський вчений Р.Робертсон зазначає, що глобальні та локальні тенденції в кінцевому підсумку взаємодоповнюючі та взаємопроникаючі одна в іншу, хоча в конкретних ситуаціях можуть дійти до зіткнення, тобто світова політика в процесі глокалізації трансформується з міждержавної у внутрішньоглобальну [23]. Виробничі відносини в умовах глобалізації змінили свій характер на більш взаємопов'язаний та взаємозалежний від усіх суб'єктів глобалізації. Масштаби та темпи переміщення капіталу, випередження міжнародної торгівлі, ніж росту ВВП, коли фінансові ринки працюють цілодобово, так як характеризуються в умовах та масштабах світового часу, тобто весь господарський механізм під впливом транснаціоналізації фінансових ринків дещо трактується по новому,

світовий ВВП відображає таку економічну взаємозалежність, в 2020 році він склав 83844,99 млрд. доларів США. Інша характерна риса глобальних процесів – ріст міграції, доля якого в 2019 році в загальній кількості населення склала 3,5 %. Щодо України, то заданими міністерства соціальної політики України з 19 млн. працюючого населення на постійній основі за кордоном працює і створює національний продукт для зарубіжних країн 3,2 млн. українців, а в окремі періоди – від 7 до 9 млн. осіб, навіть пандемія Covid-19 не стримує, а навпаки прискорює виїзд громадян за кордон, так як економіка України не може запропонувати гідних умов працевлаштування. Відтік українців за кордон катастрофічно відображається на падінні ВВП країни, який за останні місяці 2020 року впав на 4% порівняно з 2019 роком, споживацькі видатки значно збільшилися на продукти харчування та комунальні послуги, така тенденція збереглася і в 2021 році, що провокує ріст інфляції до 8,5 %, базовий індекс інфляції в березні 2021 року склав 101,6 % за даними Держкомстату, знизилася купівельна спроможність грошової одиниці порівняно з 2014 роком в 3 рази, імпорт хронічно випереджає експорт, їх різниця досягає 8 % ВВП [5]. Хоча українські заробітчани переказали до бюджету з-за кордону 12 млрд. грн. за 2020 рік, але цього не вистачає щоб забезпечити гідні пенсійні виплати та інші соціальні допомоги. Середня пенсія в Україні в 2021 році складає 3507,51 грн., приблизно 126 доларів США, а в країнах Європи такі виплати складають: Німеччині – 1400 доларів США; Франції – 1200 доларів США; Великобританії – 900 доларів США; в Данії – 1800 доларів США; Норвегії – 2000 доларів США; Швеції – 1000 доларів США; Іспанії – 900 доларів США; Польщі – 460 доларів США. Глобалізаційні процеси в Європі проявилися в розвитку та поглибленні соціально орієнтованої моделі економіки, чому також сприяли деякі схожості культурно-історичних рис країн Євросоюзу. Прикладами високого соціально-економічного розвитку Європи є Німеччина, Скандинавські країни, за ними намагаюся неупинно нарощувати свій

потенціал постсоціалістичні країни так званої Вишеградської групи: Венгрія, Польща, Словачія, Чехія. Хоча ці країни інтегрувалися до європейських стандартів з вихідних позицій постсоціалістичного минулого, але вони змогли зробити структурні зміни та кардинально відійти від командно-адміністративних позицій. Але декілька місяців тому відбувся вихід Великобританії з Євросоюзу, так званий «Brexit», що кореспондується з поняттям британського вченого Р.Робертсона, що ввів поняття протилежне «глобалізації», тобто «глокалізація», так як вважає, що саме адаптація товарного ринку на глобальному рівні повинна враховувати та пристосовуватись до локальних відмінностей та характерних особливостей. Домінуюча ідеологія глобалізації, як зазначає вчений, уніфікація та універсалізація призводить на регіональному рівні до втрати цих рис і загострює інтереси до локальних відмінностей, традицій, які спираються на історичне коріння та звички [22]. Великобританія – потужна п'ята економіка світу з ВВП 2638,3 млрд.доларів США за 2020 рік, здійснює 10% світового експорту всіх світових послуг, лідируюче положення в ній займає фінансова складова, яка визначає спеціалізацію країни в системі міжнародних відносин, ВВП на душу населення складає 41200 доларів США вийшла з ЄС, тобто зробивши акцент на індивідуальні переваги в умовах світових процесів. Велика Британія розвиває потужно креативну економіку, тобто планує збільшити експорт творчих продуктів, де зайнято 386 тисяч локальних підприємців тільки в Лондоні, які щорічно генерують близько 19 млрд. фунтів стерлінгів до 31 млрд. фунтів стерлінгів, а приток іноземних інвестицій підняти з 10% до 15%. Також британці закріплюються в першій п'ятірці країн з найкращою інфраструктурою для цифрових технологій.

Важливою для розвитку економіки в Україні є Угода про асоціацію з ЄС, яка за своїм обсягом і структурою є найбільш значимим міжнародно-правовим документом за всю історію та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним ЄС. Угода,

підписана у 2014 р. визначила формат відносин між Україною та ЄС на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції і є стратегічним орієнтиром для системних соціально-економічних реформ, у тому числі і впровадження цифрових технологій. Передбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначила правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили, а також регуляторної уніфікації, спрямованої на поетапну інтеграцію економіки України до спільного ринку ЄС. Розглянемо деякі показники, що надають інформацію сьогодення щодо стану України в русі глобалізації (табл 1).

Таблиця 1

Динаміка рейтингу України за глобальними індексами

Показник	роки						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Індекс інноваційної ефективності	-	14	15	12	11	5	-
Інноваційний індекс Bloomberg	-	-	33	41	42	46	53
Глобальний індекс конкурентоспроможності	84	76	79	85	81	83	85
Цифрова конкурентоспроможність	54	50	59	59	60	58	60
Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій	68	73	79	72	79	-	-
Глобальний індекс інновацій	71	63	64	56	50	43	47

Джерело: сформовано авторами за даними [8]

Дослідження інформаційної складової кожної країни світу досить цікаве і має свої ключові складові. За рахунок глобальних індексів визначається можливість держави втілювати інноваційні технології в суспільний процес. В свою чергу останній визначає рівень розвитку безпосередньо країни в цілому. Серед наведених в таблиці показників найпершим є глобальний індекс конкурентоспроможності, за результатами якого, наприклад, в 2012 році України посіла 73-є місце в світі, у 2013 році 84-е місце, і станом на 2019 рік зайняла 85-е місце. Найновішим індексом серед названих є інноваційний індекс Bloomberg, за результатами якого Україна посіла 56-е місце у 2020 році. Світ в цифровій економіці на

відміну від економіки, що мала назву традиційна, відрізняється необхідністю мережевої свідомості та залежності від віртуальних можливостей та технологій. Завдяки втіленню її в реалії життя процес комунікації та взаємодії між виробником та споживачем вона набула обертів в рази, а масштабність можливостей вибору має свої результати. Глобальний індекс інновацій в 2020 році показав, що Україна піднялася на 45-е місце порівняно з 71-им місцем у 2013 році. Бізнес-процес зосереджений на людині, як суб'єкта ринку і забезпечує її максимально реальні і нереальні потреби. Зрозуміло, що інтереси і можливості виробника і підприємця враховані також максимально. Тобто всі учасники взаємовідносин мають і можуть забезпечити свої різнопланові потреби. Налагодження електронної системи ведення економічної політики на підприємствах, а саме через призму електронного обліку, звітності та часткового процесу управління призводить до необхідності впровадження глибшої автоматизованої системи на підприємствах, що, в свою чергу, набуває цифрової форми. Тому, варто наголосити, що має місце рівнозначного розуміння цифрової економіки і економіки на вимогу.

Називаючи характеристики ринкової економіки, обов'язково вкладаєш в цей зміст елементи цифрової економіки як складової цифрового ринку. Така складова, як фінансові можливості, є обмеженим ресурсом. А отже, забезпеченість ведення підприємницької діяльності ускладнюється саме розміром фінансового ресурсу. Адже, обмеженість мати сучасні технологічні обладнання фахівців, працювати за цим обладнанням, дещо стримують чи уповільнюють потенційні можливості підприємців українського ринку. Звісно, великі компанії, провідні підприємства швидше реагують на технічні та інформаційно-технологічні зміни у виробництві, але ж у малому бізнесі це є певна перепона [14]. Така ж тенденція спостерігається і серед споживачів середнього класу. А це, в свою чергу, відбивається і на результатах діяльності підприємства. Адже, є така думка, що чим ширші можливості в доступі до забезпеченості потреб

в товарах і послугах, тим швидше обертаються активи підприємства і споживачів, і тим самим знижується рівень безробіття.

Глобалізація економічних процесів поєднує вивіз, переміщення капіталу в поєднанні з переносом виробничих процесів із однієї країни в іншу, тобто з розвинутих країн, де оплата праці на більш високому рівні транснаціональні корпорації переміщують такі процеси в країни економічно бідніші, які розвиваються і де оплата праці порівняно низька, а відтак, багаті, розвинуті країни стали постіндустріальними економічними країнами, а країни, що розвиваються індустріалізуються. В такій парадигмі такі країни як Китай відійшов від командно-розподільчих принципів і перейшов до ринкових механізмів, став другою економікою світу по номінальному ВВП, першим по ВВП за паритетом купівельної спроможності, Сінгапур має змішану економіку державного капіталізму, став третім за розмірами центром нафтопереробки в світі, де стрімко розвиваються наукомісткі галузі високих технологій, за рівнем роботизації займає друге місце в Азії після Японії, де транснаціональні компанії США та Японії контролюють економіку країни.

Китай закріпив свою соціально-економічну систему виражену в азіатському регіоналізмі, де прослідковується економічний взаємозв'язок країн Азіатсько-Тихоокеанських учасників такої інтеграції США, Японії та Китаю. Їх доля у світовому ВВП складає США – 25%, Японія – 15%, Китаю – 3 %. Китай намагається зберегти свої риси командно-розподільчої системи функціонування та одночасно неупинно діяти в інтеграційному контакті з транснаціональними корпораціями США та Японії. Китай намагається інституціалізувати регіональну інтеграцію в рамках Азіатсько-Тихоокеанського співробітництва. Навіть під час пандемії Китаю вдалося наростити ВВП на 2,3% за 2020 рік. ВВП на душу населення склало 10621 доларів США, інфляція 1,4%, експорт за рік збільшився на 7,9% до 451,8 млрд.доларів США.

З одного боку, глобалізаційний механізм, який уже вбудовується в

економічну систему кожної країни на даному етапі розвитку створює умови для швидкого доступу країни до передових технологічних досягнень, забезпечує певну економію ресурсів та є рушійною силою економічного прогресу, але з іншого – країни, що не є досить сильними та стійкими на світовому поприщі та не входять в так званий «золотий мільярд» можуть проявляти свої слабкі якості: розоряти малий бізнес, негативно впливати на соціальні процеси та освітньо-культурні, знижати рівень життя. Такі негативні прояви в Україні уже діють як тенденції, що визиває занепокоєння про майбутній вектор соціально-економічного розвитку нашої держави.

Україні вкрай необхідно зосередити аналітику та прийняти відповідні заходи щодо покращення мотиваційного механізму для праці, переглянути та розвинути заходи по підтримці малого та середнього бізнесу, підвищувати рівень інвестиційної привабливості та забезпечувати прозорі правила для всіх учасників ринку, через державний механізм стимулювати споживчий попит та пропозицію, кардинально підвищити притоки коштів та інвестицій в науково-дослідні, високо інтелектуальні та технологічні, розробницькі сфери, забезпечити умови для підтримки креативних та цифрових економік, через механізми передових інформаційних, інтелектуальних технологій та науково-технічного прогресу впливати на економічні цикли та своєчасно стабілізувати негативні прояви в економіці, удосконалювати екологічні регулятори, забезпечувати соціальні функції держави в сфері гідного пенсійного забезпечення, медичного страхування та підтримки і популяризації сімейних цінностей.

Глобалізаційні та глокалізаційні прояви різко проявилися під час світової епідемії covid-19. Так, пандемія продемонструвала, що її непередбачуваний характер та всеохопність розповсюдження повинна була б відкрити кордони для доступу людей у світі до вакцин та медичного забезпечення, але відбувся як чіткий переділ кордонів, так и можливість доступу до більш якісних вакцин, глобальна проблема переросла від

світової в індивідуальну проблему кожної країни. Багато країн в цих умовах зазнали колосальних економічних збитків та за прогнозами розпорядника МВФ К.Георгієвої в 2021 році глобальний світовий ВВП відновиться на 6%, а от кожна країна окремо повинна зробити значних зусиль, щоб утриматися в світовому конкурентному середовищі. Ціни на сировину в світі будуть тільки зростати, а отже слабкі економіки будуть поглиблювати свої проблеми, якщо не впровадять дієвих стратегій в цих невідворотних умовах.

Отже, новий етап соціально-економічного розвитку світових систем ґрунтується на формаційному, цивілізаційному та технологічному підходах:

- формаційна складова в умовах глобалізації та глокалізації повинна включати зміну суспільного виробництва та й самого суспільства. Продуктивні сили в сукупності з виробничими відносинами повинні розвиватися не тільки динамічно, еволюційно, а й революційно;

- цивілізаційна складова, що передбачає певний домінуючий об'єкт власності у своєму конкретному втіленні проявляється у виділенні інформаційних технологій, що втілюється переважно в інтелектуальний потенціал;

- технологічна складова зазнає бурхливого розвитку та відкриває нові потенційні можливості способів виробництва, засобів праці, наукових проривів. Змінюються технічні, технологічні, енергетичні та інформаційні джерела забезпечення способів організації виробництва.

Список використаних джерел

1. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: монографія [О.С. Власюк, А.І. Мокій, О.І. Іляш, В.І. Волошин, М.І. Флейчук, Т.О. Власюк та ін.] / за заг. ред. О.С. Власюка. Київ: НІСД, 2017. 384 с. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/2018_NISD_Bezpeka_Print-093bb.pdf (дата звернення 21.02.2021 р.)

2. Визначення «міжнародна торгівля» за Калом Марксом
https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%81,_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB

3. Габарта АА. Опыт региональной интеграции и сотрудничества в рамках Вышеградской группы. *Современная Европа*, 2015. № 6, С. 76-88.

4. Глобалізація, СОТ: конкурентні позиції України: матеріали наук.-практ.конф., 27 берез. 2007 р. /[ред.кол.: В.П. Черевань та ін.]. Київ: ЕксОб, 2007. 188 с.

5. Держкомстат. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 21.02.2021 р.)

6. Івасюк Ю. Б. Економічна соціологія: Конспект лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 116 с. URL: <http://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/Ekonomichna-sotsiologhiia.pdf> (дата звернення 21.02.2021 р.)

7. Кононов І. Ідеї Ульріха Бека в контексті сучасних метоологічних пошуків у світовій соціології. <http://14852-Текст%20статті-29334-1-10-20191211.pdf> (дата звернення 21.02.2021 р.)

8. Міжнародні рейтинги URL: <https://cutt.ly/ibzZDiq> (дата звернення 21.02.2021 р.)

9. Укрінформ. Міністерство соціальної політики. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-minsocpolitiki>(дата звернення 21.02.2021 р.)

10. Наслідки міграційних процесів: нові виклики та можливості для регіонів / НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього»; наук. ред. У.Я.Садова. Львів, 2015. 252 с. (Сер.«Проблеми регіонального розвитку»). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20150804.pdf> (дата звернення 21.02.2021 р.)

11. Пушкар, Т. А. Конспект лекцій з дисципліни «Міжнародні економічні відносини» (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки 6.030601 Менеджмент і слухачів другої вищої освіти спеціальності 7.03060101 Менеджмент організацій і

адміністрування (за видами економічної діяльності)) / Т. А. Пушкар; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 106 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33756767.pdf> (дата звернення 21.02.2021 р.)

12. Світова організація торгівлі: підр./ С. Осика, В. Пятницький. К.: К.І.С., 2004. 516 с.

13. Теодор Левитт. Глобализация рынков. URL: <https://marketing-course.ru/levitt-globalizaciya-marketin/> (дата звернення 21.02.2021 р.)

14. Топ-19 економічно розвинених країн світу. URL: <http://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-top-19-ekonomicheskii-razvityx-stran-mira> (дата звернення 21.02.2021 р.)

15. Ціна неробочих днів. URL: <http://old.cost.ua/news/213-holidays> (дата звернення 21.02.2021 р.)

16. BG Group в 2007 р. понизила чистий прибуток на 1,1% - до 2,4 млрдєвро. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/tsena_serebra_na_comex_6_fevralya_povysilas_na_1_3_1202377310 (дата звернення 21.02.2021 р.)

17. Grossman G. Innovation and Growth in the Global Economy / G. Grossman, E. Helpman. Cambridge : MIT Press, 1991.

18. Індекс інфляції в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення 21.02.2021 р.)

19. Kose M. A. Financial Globalization: Beyond the Blame Game / M. A. Kose, E. Prasad, K. Rogoff and other // Finance and Development. Vol. 44. №1. P. 12–13.

20. Levitt T. The Globalization of Markets // Harvard Business Review. – 1983. URL: <https://hbr.org/1983/05/the-globalization-of-markets> (дата звернення 21.02.2021 р.)

21. Offe, CI (28 January 2010). Lessons Learned and Open Questions. Welfare state building in post communist EU member states. Eurozine. URL:

<http://www.eurozine.com/articles/2010-01-28-offe-en.html> (дата звернення 21.02.2021 р.)

22. Robertson R. Global Modernities / Robertson R., Featherstone V., Lash S. London: SAGE Publications 1996. 304 p.

23. Robertson Ronald. Globalization: Social Theory and Global Culture (Theory, Culture&Society Series)/ Ronald Robertson// SAGE Publications, 1992. Printed in Great Britain by The Cromwell Press Ltd, Broughton Gifford, Melksham, Wiltshire.

24. Romer Paul. Increasing Returns and Long-Run Growth / Paul Romer // Journal of Political Economy. 1986, № 94. P.1002–1038.

25. White W. Modern Macroeconomics is on the Wrong Track / W. White // Finance & Development. 2009, Vol. 46. № 4. P. 15–18.

1.2. Глобальна діджиталізація: переваги, загрози та роль людини в епоху штучного інтелекту

Шкурупій О.В., Дейнека Т.А.,

Полтавська державна аграрна академія

Туль С.І.,

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Теперішній час життя людства – це епоха кардинальних, надшвидких і тотальних змін. Це період формування нового глобального соціально-технологічного укладу під впливом Четвертої промислової революції, яка передбачає передусім автоматизацію та діджиталізацію традиційних процесів виробництва, створюючи одночасно безпрецедентний за силою дії сукупний трансформаційний ефект, який поширюється на всі сфери життя соціуму.

Шваб К., вивчаючи процес становлення та розгортання Четвертої промислової революції, зазначає низку змін, що стали істотними для